

Գրքատունն ի Գրատան Դու Տեառն,
Արդ ի զարդ Վատիկան վայելուչ,
Հսկողի* մեր Հովուի իմաստնոյն,
Ընտրութիւն ինձ գովի սրտառուչ:

Վերնատունն սիովնի բենական,
Ըզբո ուշ տեսանեմ, բիբ ական.
Բազմաձայն բարբառոյ ի Հոգւոյն,
Ընդունակ ո՛վ անօթ ընտրական:

Հայաստան իմ ցրծայ մայր Ազանց.
Առաւել ի տապան նոր Նոյեանց.
Ձի նորայն անարատ կայ լեզուն,
Ի կիտուած գեղեցիկ քոց շրթանց:

1833 ՌՄԶԲ. Մայ. 11
Յակոբ Տիեզերաց ի մեծագոյն Հոռովմ
ի վաճառամ Մխիթարեանց

Ի Նուստ Հ. ՄԿՐՏԻԶ Վ.Գ.Ս. ԱԻԳԵՐԵԱՆ

ԾԱՆՈԹ. — Թէ ինչպէս բանաստեղծական աւելնը անվերապահ մուտ կը գործէ առաւել կամ
նուազ չափով՝ նաեւ երբեմն այլ գիտութեանց և ուսմանց նուիրուող և հոյակապ հանդիսացող
Դէմքերու մէջ՝ կը դնենք հոս Մխիթարեան մեծահամբաւ Մատենադրիս այս փոքր ոտանաւորը:
Ձայս կը հանենք իր մէկ նամակէն՝ զոր ուղղած է առ Գերալ. Սոմ. քնդհ. Աբբահայր՝ յամին
1833 Մայիս 11: Մեծոֆանդէն — որ և յետոյ ծիրանաւոր կ'ըլլայ — նշանաւոր է արեւելեան բազ-
մաթիւ լեզուներու մասին ունեցած ընդարձակ գիտութեամբը:

Հետագայ ժամանակի մէջ նաեւ Գերալ. Եդ. Հիւրմ. նուիրած է անոր գեղեցիկ նշագ մը,
հրատարակուած «Տաղք Մխիթարեան վարդապետաց» ի մէջ (Գ. հտր. էջ 120):

Ազգերեան իր այս ոտանաւորին շարժառիթը կը տեղեկագրէ այսպէս. «Բարեկամ մի մար-
« քէզ յանկարծ կապեցաւ ընդ մեզ սիրով, և զկոմս մի ընտանեցոյց. մին զվանս մեր գովէ ի
« լրոյ յոյժ, և միւսն զՎենետիկ և զՎենիս, գիտելով և զընթացս միոյն և միւսոյն. սոքա տա-
« րան զիս կառօք ի վատիկան՝ ի տեսութիւն նորոյ գրապետի. և ուրախացաք ընդ նմա. և ես
« նուազ ինչ մատուցի Մեծոֆանդէի ի ձեռն Մարքէզին (զորոյ զօրինակն տեսանէք) և եղեւ հրճուանք
« մեծ » (անդ):

* Կ'ակնարկէ Գրիգոր (= հսկող) ԺԶ. Ս. Քահանայապետին՝ որ մտերիմ բարեկամ էր Մխի-
թարեան Ուխտիս՝ իր երիտասարդ հասակէն վաղիս հետ ունեցած յաճախակի յարաբերութենէն:
Հ. Ղ. Տ.

Իտալական «Omnibus» պարբերաթերթին մէջ մեծ հաճոյքով կարգացինք այս գրութիւնը,
որ գործն է Ուիլիւմ Սարոյեանի: Օտար լեզուով արտայայտուող հայազգի մտաւորականներուն
շուրջ ունինք ըսելիք, ուրիշ առթիւ:

Սարոյեան անգլիերէն կը գրէ, բայց հայ է մինչեւ ողնածուծը, և շնորհիւ իր գրականութեան՝
կը խոստանայ ըլլալ մին իր տարաբախտ ազգին մեծագոյն տրիբուններէն: Ան չի նմանիր Մայքըլ
Արլէնի, ոչ անունով, ոչ ալ հոգիով: Կը խօսի հայերէն, ծանօթ է Հայոց պատմութեան, և ժա-
մանակակից ամերիկեան գրականութեան մէջ կը բարձրանայ ոսկեղէն սիւնի մը պէս, իր հայու-
թիւնն անվեհեր կերպով պոռալով աշխարհի երեսին: Իր մէջ գտանք խառնուածքի նոյնութիւն:
Ատ է որ կը փնտռէինք:

«70,000 Ասորիներ»ուն անգլիերէն բնագիրը հարցուցինք ամբողջ Վենետիկի մէջ, ուղղակի
թարգմանութեան համար, չգտանք: Բայց այնքան գեղեցիկ է գրութիւնս՝ որ իտալական թարգ-
մանութեան մէջ չէ կորսնցուցած իր հրապոյրը, հետեւաբար, անհամբերութենէ տարուած, չենք
վարանիր զայն հայացնելու նոյնիսկ իտալական բարբառէն:

Վաւերական արժէք ունեցող գրուածք մը թարգմանութեան թարգմանութենէն իսկ չի վախ-
նար: Մենք հաւատարիմ ենք իտալերէնին. եթէ այս վերջինը հաւատարիմ է անգլիերէնին, ու-
րեմն մենք ալ հաւատարիմ կ'ըլլանք բնագրին:

«Պատմութեամբ մը չէ, կառուցում չունի» պիտի առարկեն ոմանք, ակադեմական ոճով. ինչ
փոյթ, «70,000 Ասորիներ»ը գրուածք մ'է, այդքան միայն, բայց չքեղ գրուածք մը. գլուխ
գործոց մը:

Ողջո՞յն օտար հորիզոններուն տակ նորածագ, լուսապայծառ հայ տաղանդին:

Ողջո՞յն օտար հորիզոններուն տակ նորածագ, լուսապայծառ հայ տաղանդին:

ՀՐԱԶ ՔԱԶԱՐԵՆՑ

Քառասուն օրէ ի վեր մազերս չէի կտրած
և սկսած էի անգործ բազում ջուրակա-
հարներէն մէկուն նմանիլ: Կերպարանք
հ'է զոր կը ճանչնայ: Մենք, Փոքր-Ա-
սիացի բարբարոսներս, մազառատ ենք: Եր-
բոր պէտք ունինք զանոնք կտրելու, պետք
բոլոր պէտք ունինք կտրելու: Տգեղ բան էր,
ռեկնք զանոնք կտրելու: Տգեղ բան էր,
միակ զլիարկս զլիուս վրայ չէր կենար
այլեւս: Այնպէս որ քաղցի Երրորդ Փո-
ղոցի երկայնքին (Սան Ֆրանչիսքոյ) մին-
չեւ Barber College, տասնհինգ «սէնդ»ի
մազերս կտրել տալու համար: Երրորդ Փո-
ղոցը, Հովարտի տակ, թաղամաս մ'է,
վեր ի վերոյ Նիւ-Եօրքի Bowery ի նման,
լոս Անճէլսի Main Streetի նման: Պէտք
է երեւակայել անգործ ծերերն ու տղաքը
է հրեականացի, զբաղած՝ Bull Dur-
ham ծխելով, կառավարութեան մասին

խօսելով, սպասելով որ բան մը փոխուի,
կամ սպասելով, պարզապէս:

Երկուշաբթի առաւօտ մ'էր, Օգոստոսի
մէջ, և բազմաթիւ գործազուրկներ զացած
էին սափրիչին մօտ, ժամանցի համար:
Ճարոնացի տղան՝ որ ձրի աթոռին կը
սպասարկէր, ցանկ մը ունէր տասնհինգ
անձերու, որոնք կարգի կը սպասէին: Բո-
լոր միւս աթոռները զրաւուած էին: Նստե-
ցայ և սկսայ սպասել: Քսան «սէնդ» ու-
նէի և կէս տուփ Bull Durham: Գլա-
նիկ մը վառեցի, հրամցուցի տուփը քովս
նստողներէն մէկուն՝ որ «նիքողին» պէտք
ունեցողի երեսոյթ ունէր. շնչեցի ծովը՝
մտածելով Ամերիկայի մասին, ինչպէս
ընթանալուն մասին «քաղաքականապէս,
տնտեսապէս, հոգեպէս»: Քովս նստողը
տասնվեց տարեկան տղայ մ'էր: Հրեայ